

אנאטולי פריסטאבקינ : ילדות קשה

ה צ י ו ר

סאשה היה חברי וגר מעבר לקיר ביתנו. אני נהגתי לבוא אליו שעה שהיתה אומנתו מאיצה בו לסיים את לפתך-הדובדבנים האדמדם, שאותו היה אוכל בעצלתיים. ולי לא היו לא לפתן ולא אומנת. הזקנה המרשעת גירשתני תמיד. וסאשה הוורדרד והרך היה מפקק והולך למנוחת-אחר-הצהריים. פעם אמרו המבוגרים שסאשה חלה במחלה מסוכנת ואסור בהחלט לבקר. רופא מצויד במזוודה היה בא אצלו, ובצאתו מעם השכנים היה מניע בראשו: „רע, רע מאד“. ואמו של סאשה היתה מקרבת כפותיה אל לחייה ומסתכלת בו בעיניים רואות-לא-רואות.

צר היה לי על סאשה. התגנבתי למטבח ושמעתי איך מאחרי פרגוד הקרשים העטוי טפיטים חומים עולה קול שיעול קטוע.

פעם אחת ציירתי על פיסת-נייר שמש, עשב ואותי עצמי: ראש עגלגל, גוף מקלי, וממנו מסתעפים ארבעה ענפים דקים — שתי ידיים ושתי רגליים. אחרי-כן הלכתי אל המטבח ובהיצמדי אל הפרגוד לחשתי:

„סאשה, אתה חולה?“

„...לה“, הגיע אלי קול.

„הא לך. בשבילך ציירתי“, ותחבתי את הנייר בעד הסדק.

פיסת הנייר נמשכה אל העבר השני.

„...דה!“

מעבר לקיר פסק השיעול. מישהו צחק. נו, כמובן, סאשה הוא שצחק. בתוך החדר החשוך מוולך-החלון, הוא הבין, לפי ציורי, כי הנה בחוץ שמש ועשב חם. וכי לי נעים מאד לטייל. אחר-כך שמעתי איך הוא קורא לאמו דורש עפרון. עוד מעט ובעד הסדק נתחב גליל לבן. אצתי לחדרי. בציורי חל שינוי: לצד הילד עמד ילד אחר — ראש עגלגל, גוף מקלי וממנו מסתעפים ארבעה ענפים דקים... הילד היה מצויר בעפרון אדום. ואני הבינתי: זהו סאשה. אף הוא הפץ להתחמם בשמש וללכת יחף. אני חיברתי בקו עבה את ידיהם-ענפיהם של הילדים ביחד — כלומר, הילדים אוזנים חזק איש ביד רעהו — ותחבתי את הפתק בחזרה. אותו ערב יצא הרופא שמח יותר מבית השכנים.

ד י ו ק ו נ א ב

זה קרה בעת המלחמה. בספריית בית-הילדים נתקלתי במקרה בספר קטן. על עטיפתו היה דיוקן של אדם שלבושו כובע-פרווה, אפודת-פרווה ואקדח. אדם זה דמה מאד לאבני. שחבתי את הספר וסרתי לפינה חשוכה; הסירותי את העטיפה

ותחבתייה תחת כותנתי. זמן רב נשאתיה שם. רק לפרקים הוצאתיה כדי להסתכל בתמונה. בלי ספק, איש זה אינו יכול להיות אלא אבי! היתה זו כבר השנה השלישית למלחמה ואני אף מכתבים לא קיבלתי ממנו. כמעט שכחתי. אבל אחת היא — אני ידעתי: זהו אבי. שיתפתי את ווקה אָקִימצב — הנער החזק ביותר בחדרנו — בתגליתי. הוא חטף מידי את התמונה וקבע:

„הבלים! זה אינו אביך!”

„לא כי, אבי הוא?”

„נלך ונשאל את המחנכת...”

אולגה פטרובנה הסתכלה בעטיפה המוסרת ואמרה:

„אסור להשחית ספרים. ובכלל אינני חושבת שזה יכול להיות אביך. לשם־מה ידפיסו תמונתו בספר? חשוב בעצמך. הרי אינו סופר.”

„לא. אבל זהו אבי.”

וואלודקה אָקִימצב לא החזיר את התמונה. הוא החביאה ואמר שאני סתם רוצה להתפאר, שכל זה שטות ושהוא פשוט לא יחזיר לי את העטיפה כדי שלא אתעסק בשטויות.

אך אני הייתי זקוק לאבא. את כל הספרייה הפכתי בבקשי אחר ספר אחר ממין זה. אך לא נמצא כזה. ובלילות בכיתי.

פעם ניגש אלי ווקה והצהיר בשחוק:

„אם אביך הוא, אינך צריך לחוס למענו על שום דבר. לא תחוס?”

„לא.”

„את האולר תחן?”

„אתן.”

„ואת המצפן?”

„אתן.”

„ואת החליפה החדשה תחליף בישנה?” והושיט לי את העטיפה המקומטת.

„קח. החליפה שלך אינה נחוצה לי. ואפשר שזאת אמת...”

עיני ווקה זרו קנאה וכאב. הוריו גרו בנובורוסק הפבושה בידי הפאשיסטים. ושום תמונות לא היו תחת ידו.

תצלומום

אנחנו גרנו הרחק מביתנו, אני ואחותי הקטנה בת השש. כדי שלא תשכח אחותי את קרובינו הייתי מוליך אותה אחת לחודש לחדר־השינה הקר שלנו, מושיב אותה על המיטה ומוציא מעטפה עם תמונות.

„הביטי, לודה, הנה אמנו. היא בבית. חולה מאד.”

„חולה מאד”, חורה הילדה על דברי.

„וזה אבא שלנו. הוא בחזית ואת הפאשיסטים מכה...”

„מכה...”

„וזה דודה. יש לנו דודה לא־רעה“.

„וכאן?“

„כאן אני ואת. הנה זאת לודצ'קה. וזה אני“.

האחות הקטנה מחאה בכפותיה הכחלחלות־הזעירות וחזרה אחרי: „לודצ'קה ואני, לודצ'קה ואני...“

הגיע מכתב מהבית. יד זרה כתבה לנו על אמנו. רצון תקפני לנוס מבית־הילדים למקום כלשהו. אך עמי היתה אחותי הקטנה. ובערב הבא ישבנו צמודים זה אל זה והסתכלנו בתמונות.

„הנה אבא שלנו. הוא בחוית. והדודה. ולודצ'קה הקטנה...“

„ואמא?“

„אמא? היכן אמא? כנראה אבדה... אבל אני עוד אמצא אותה אחר־כך... מוטב שתסתכלי איזה דודה יש לנו. יש לנו דודה טובה מאד“.

חלפו ימים, חדשים. ביום־כפור אחד, שעה שהכרים החוסמים את החלונות כוסו עטרת־כפורים הדורה, הביאה הדוורית הודעה קצרה. אני החזקתיה בידי וקצות אצבעותי קפאו. משהו התכווץ בבטני. יומיים לא הלכתי אל אחותי. לאחר־מכן ישבנו זה אצל זה והסתכלנו בתמונות.

„הנה דודתנו. הסתכלי איזה דודה נפלאה יש לנו. פשוט יוצאת־מן־הכלל. וכאן

לודצ'קה ואני...“

„ואיפה אבא?“

„אבא? מיד נראה“.

„אבד, נכון?“

„אהה, אבד“.

האחות שלחה בי עיניים טהורות ומבוהלות ושבה ושאלה:

„לעולם נאבד?“

חדשים עברו ושנים. ולפתע אמרו לנו שמחזירים את הילדים למוסקבה אל הוריהם. אלינו ניגשו עם מחברת ושאלונו לאן מתכווננים אנו לנסוע, ומי הם קרובינו. אחר־כך קראה לי המנהלת ואמרה בהסתכלה בנייר:

„ילד, כאן נשארים לזמן־מה כמה מחניכינו. אנו משאירים אותך ואת אחותך. אנחנו כתבנו לדודתכם ושאלנו אותה אם היא יכולה לקבל אתכם. היא, לדאבונו...“

וקראה לפני את התשובה.

בבית־הילדים טרקו דלתות. ערמו שמיכות לערימות, קיפלו מזרנים — הילדים התכוונו לצאת למוסקבה. אני ואחותי ישבנו ולא התכוונו לשום מקום. והסתכלנו בתמונות.

„הנה לודצ'קה. והנה אנוכי“.

„ועוד?“

„עוד? הביטי, גם כאן לודצ'קה. וכאן. וגם אני פעמים רבות. הרי אנו רבים מאד,

נכון?“

מאמצים

כולנו, כל ילדי בית־הילדים קיזלרסקי, חיינו שנים רבות בלי קרובים ושכחנו לגמרי טעמה של חמימות משפחתית. ולפתע הובילנו לתחנת־הרכבת והודיעונו שעובדי מסילת־הברזל הם מאמצינו, ושהם מזמינים אותנו להתארח אצלם. חילקו אותנו אחד־אחד. הדוד ואסיה, המפקח השמנמן והעליו, הובילנו לביתו. האשה פלטה גניחה, נאנחה בשאט־נפש ושעה ארוכה הכבירה עלי שאלות על הורי, אך לבסוף הגישה חמיצה ריחנית ודלעת מתוקה. והדוד ואסיה קרץ בעיניו ומזג יין אדום מחבית קטנה. גם לו גם לי. היה שמח. שוטטתי בחדרים משל כאילו הייתי שוחה באיזו תימרת־אזר ולא השתוקקתי ללכת כלל. בבית־הילדים לא פסקו הדיבורים על אודות יום זה שבוע תמים. החבריה, שהיו מלאים רשמים בלתי־רגילים מן „החיים הביתיים“, לא יכלו לדבר אלא על זאת. ובבית־הספר, מצדו השני של ספסל־הלימודים שם היו חקוקות שלש המלים החביבות עלי ביותר — ח ש מ ל א ו ת. ש י ר י מ, ל י ד ה — הוספתי את המלה מאמצים.

יותר מכולם התפאר ויליק הבלורוסי. התמזל לו המזל להתארח אצל מנהל־התחנה בכבוד־רוב עצמו, והלז הזמינו לבקר שגית. אף אני רציתי לספר טובות על הדוד ואסיה, והצהרתי שהוא „המנהל הראשי של מחסן הפחמים“ ושיכול אני אפילו להראות היכן הוא עובד. השתוקקתי מאד להראות את הדוד ואסיה, והובלתי אליו את הילדים, אך התברר שהדוד ואסיה היה עסוק. הוא הסתכל בועף על הילדים ואמר לי:

„לא באת בזמן, ילד... מוטב שתבוא ביום־ראשון — והביתה“.

ואני באתי. ושוב אכלתי דלעת ושוטטתי בחדרים. ושוב לא הרפה ממני האושר השקט. ואשת הדוד ואסיה אמרה בחדר השני:

„ילדים מוזרים הם אלה. האמנם אינם מבינים שלא ייתכן לשוטט כל העת? לא נעים. אנו הרי איננו איזה קרובים שלהם שנהיה מכלכלים אותם!“

והדוד ואסיה השיב:

„מה יכולתי לעשות? ענין האימוץ הוחלט אצלנו באסיפה הכללית. המציאו להם...“

לאטי שוטטתי בחוצות, לבל ישאלני איש מדוע הקדמתי לחזור. את שארית היום ביליתי בבית־הספר השומם. באולרי גירדתי את המלה האחרונה שחקקתי. עתה לא יכול איש לקראה. על צלע הספסל נותרה אך צלקת לבנה.

האות קוֹף

לויאצ'סלב גאלקין לא היו לא אם לא אב. בן תשע היה. חי בבית־ילדים ולמד בבית־ספר. שם־המשפחה של מורתו היה גאלין.

לכל הילדים נתנו ההורים ארוחות־בוקר טעימות, אך ויאצ'סלב לא קיבל כזאת מאיש. ויאצ'סלב הווה היה לעתים בשעת השיעור שהוא כלל אינו גאלקין, פשוט מישוה טעה אישם והוסיף אות מיותרת, ושם־משפחתו כשם־משפחתה של מורתו,

הוא הנו ויאצ'סלב גאלין. אך שם־משפחה אין לשנות ויאצ'סלב רק חלם על כך, והוסיף וחלם שהנה אם באמת כך הדבר הרי המורה דאי היא אמו וצריכה היא לתת לו תיקים עם ארוחות־בוקר לבית־הספר. ומעט־מעט החל ויאצ'סלב שלא לחבב את האות שהרסה את כל חלומותיו. קמעה־קמעה החל לחסרה. ובגלל השגיאות החל לקבל ציון 2 בהכתבות. פעם כעסה המורה מאד:

„מדוע זה, גאלקין, אתה מחסיר אות אחת במלים? איש אינו עושה שגיאות מוזרות כאלו. הסתכל מה כתבת: השמש האירה ובוצת הילדים יצאה להתרחץ אל הנחל הטף. זה פשוט בלתי־מובן. מחר לפני השיעור היפנס אלי“. ויאצ'סלב הלך אל המורה. זו הכתיבה לו הכתבה, קראה את המלים החסרות את האות קוֹף, והתרגזה. אבל אחר־כך שאלה משום־מה על הוריו והזמינתו לבוא שנית. והעיקר — עטפה לו בנייר ארוחת־בוקר הגונה.

ויאצ'סלב רץ מהר לבית־הספר ולא ידע נפשו מרוב שמחה. בהפסקה לא הלך אל הפרוודור כמנהגו, אלא בגאווה הוציא את ארוחתו, אף כי לא חפץ לאכול כלל. כשבדקה המורה את ההכתבה הבאה התעפכה במיוחד על זו של ויאצ'סלב. אף שגיאה לא היתה, וכל הקוֹפים עמדו על מקומן. היתה שגיאה רק במלה אחת. חתום היה „ויאצ'סלב גאלקין“. אבל המורה לבטח לא הבחינה בשגיאה זו אף לא תיקנה אותה.

כוכבים

אחד־עשר היינו בחדר־השינה, ולכל אחד מאתנו היה אב בחזית. ועם כל הודעת־מוות שהגיעה לבית־הילדים היו אחד־עשר לבכות קטנים עומדים מפעום. אך הודעות שחורות הובאו לחדרים אחרים, ואנו בסתר־לבנו שמחנו והתחלנו שוב להמתין לאבות שלנו. היה זה הרגש היחיד שלא דעך בנו כל עת המלחמה. והנה נודע לנו שהמלחמה נסתיימה. קרה הדבר בבוקר־מאי טהור וצח, עת שעל־פני השמיים הכחולים הזדקרו ראשוני הניצנים. מישהו התאנח קמעה ופתח את החלון לרווחה. נשמע קול צחוק קולני ובלתי־רגיל. ולפתע הבינונו כולנו, כל האחד־עשר, שאנחנו ניצחנו, ושעודנו מצפים לאבות שלנו.

בבית־הילדים התכוננו למסיבה, וויטקה קוזירוב לימד את השיר:

כמו שלגניות־אביב
חלונות כה מאירים;
עוד מעט בסך נפגוש
חיילינו היקרים.

שיר זה רצו לשיר גם ילדים אחרים, אך קוזירוב אמר:
„אני חיכיתי לאבי יותר מכם. הוא יצא להילחם עוד נגד הפינים...“
ואנו החלטנו שברור, אמנם, כי ויטקה קצת אנוכי, אבל יש לו אבא טוב, ובתצלום הוא נאה כל־כך למראה כשהוא עודה אותות־הצטיינות. לפיכך — ישיר לו ויטקה!

ירד ערב שקט. בעד ערפלים אפרפרים ניצנצו כוכבים אשר לנו נראו ככוכבים על כתפי טייסים — שלח את ירך וגע בהם... ושהם מאירים, הרי זו בדותה. הכוכבים היו עמנו. דבר זה ידוע היה לנו אותו ערב לאשורו. הופיעה הדוורית, אך אנו שוב לא היינו דרוכים לקראתה. רק סתם ניגשנו אל החלון ושאלנו למי המכתב. הוגשה הודעה לקווירוב. לפתע השתררה דממת־מוות בחדר־השינה, אך לנו דומה היה כאילו זעק אי־מי. כה בלתי־מובן היה זה ונורא.

„מודיעים שאביך, המאיור קווירוב, מת מות־גיבורים ב־7 במאי שנת ארבעים־ וחמש באזור ברלין“.

אחד־עשר היינו בחדר־השינה. עשרה מאתנו שתקו. ליל מאי קריר התנשב בעד החלון. כוכבים רחוקים ניצנצו. וברור היה שאורם זרח הרבה, הרבה זמן. ואנו הגפנו את החלון.

שורקה

שורקה היה מבוגר כמעט. הוא גר בביתנו וידע לעשות הכל. תמיד היה עושה משהו והנמשים הבולטים על אפו דמו לראשיהם של מסמרי־מתכת. פעמים היה שורקה סוחב אל החצר מצלמת־עץ ישנה ומצווה עלי: „קפא על מקומך!“ — ובסודיות היה מסתתר במחסן. לאחר־מכן היה מביא תצלומים ואומר בכעס:

„אני, ידידי, ביקשתיך להיות רציני. ואתה מה? פצרת פיך מאוזן אל אוזן. אך, מרחת לי הכל!“

אך במהרה נשא שורקה אשה, ואחר־כך ליווהו לצבא. ואשתו הלכה לצדו כשהיא חובקת תינוק בחיקה.

חלפה המלחמה ועברו עוד שנים. פעם בשבתי על המדרגות פרץ מהבית ילד. הוא גרר אחריו איזה מנוע קטן. חי־ש־מהר חזר שוב כשהוא גורר עמו מצלמת־עץ ישנה. אני התבוננתי בו: ילד ככל הילדים, אלא שעל אפו דבוקים כחמישה נמשים בולטים.

„של מי אתה?“

„של אף אחד. אני שורקה. באתי עם אמא להתארח אצל סבתא!“

„והיכן אביך?“

„בחוזה נפל. אתה, דוד, התחייך ואני אצלם אותך. רק התחייך ואל תפספס.“

הוא הסתתר במחסן ופיתח את התמונות. אחר־כך יצא ואמר לי בכעס:

„יצאת רציני מדי, דוד. אני ביקשתיך לחייך, ואתה... אתה בכלל אינך יודע לחייך.“

ובשובו אל צהלתו רץ שורקה עם מצלמתו אל מאחרי הגדר.

וכל הנמשים על אפו היו כראשיהם של מסמרי־מתכת.